

УДК 378.147:811.133.1:004

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Майєр Н. В.

У статті визначено особливості навчальної, виховної, методичної діяльності та науково-дослідної діяльності з методики навчання французької мови як складників професійно-методичної діяльності майбутніх викладачів французької мови вищих навчальних закладів. Автором конкретизовано функції та соціальні ролі викладача французької мови, які реалізуються в процесі його професійно-методичної діяльності.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, майбутній викладач французької мови, професійно-методична діяльність, соціальні ролі, функції викладача французької мови.

В статье определены особенности обучающей, воспитательной, методической деятельности и научно-исследовательской деятельности как составляющих профессионально-методической деятельности будущих преподавателей французского языка высших учебных заведений. Автором конкретизированы функции и социальные роли преподавателя французского языка, которые реализуются в процессе его профессионально-методической деятельности.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, будущий преподаватель французского языка, профессионально-методическая деятельность, социальные роли, функции преподавателя французского языка.

The article defines the characteristics of instructional, educational, methodological activities and research methods of teaching French as components of profession-oriented work of prospective teachers of French at higher educational institutions. The author specifies functions and social roles of a French teacher which are realized in the course of his or her professional activities.

Key words: institution of higher education, future French teacher, professional and methodological activities, social roles, functions of a French teacher.

Поліфункціональна діяльність сучасного викладача, зазначає С. В. Кірдянка, спрямована не лише на засвоєння студентом знань і способів діяльності, а й на розвиток і становлення його особистості, на формування стосунків між студентами у групі, що створює умови для реалізації цих цілей, на організацію позааудиторної виховної діяльності, на створення у вищій школі освітнього і розвивального середовища [7, с. 22]. При цьому викладач іноземної мови (ІМ), і французької зокрема, реалізує різні соціальні ролі [9], що дозволяє дослідникам акцентувати увагу на системно-рольовій діяльності педагога [13], що впливає на особливості його професійної діяльності.

В останнє десятиліття, враховуючи соціально-економічні перетворення у світі, соціальне замовлення суспільства на підготовку висококваліфікованих фахівців, визначення особливостей професійної діяльності сучасного викладача вищої школи та окремих її видів є предметом дослідження науковців (С. Н. Алиев, 2009; Л. С. Гринкруг, 2012; Е. Н. Куклина, 2008; Ю. В. Подповетная, 2012; О. С. Руденко, 2006; С. Д. Смирнов, 2001 та ін.).

Аналіз літератури показав, що майбутній викладач ІМ, французької зокрема, повинен бути готовим здійснювати такі види професійної діяльності:

- навчально-виховну, соціально-педагогічну, культурно-просвітницьку, науково-методичну, організаційно-управлінську [1, с. 199];

- навчання ІМ і культури (формування іншомовної комунікативної компетентності), виховання, освіти і розвиток студентів засобами іноземної мови на аудиторних заняттях та в позааудиторній роботі (гурткова та клубна робота,

секції за інтересами, проблемні групи, наукові гуртки тощо); навчання професійно спрямованої ІМ; науково-методична та організаційно-методична робота із запровадженням у навчальний процес нових інформаційних технологій навчання ІМ; виховна діяльність [15, с. 3].

Загалом, названі види професійної діяльності є релевантними до тих, що реалізуються викладачем французької мови ВНЗ. Втім вважаємо за доцільне розглянути їх у контексті професійно-методичної діяльності [5, с. 107] й визначити її особливості відповідно до сучасних вимог [8] і соціальних ролей, притаманних викладачу ІМ, й французької зокрема [9], що й визначає **мету** статті.

Основним видом професійно-методичної діяльності викладача французької мови вважаємо **навчальну діяльність**, яка спрямована на організацію та здійснення процесу навчання студентів французької мови відповідно до вимог, визначених нормативними документами.

Навчальна діяльність викладача французької мови полягає у впровадженні професійно орієнтованого навчання французької мови, яке передбачає формування у студентів професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності.

Професійно орієнтована франкомовна комунікативна компетентність є комплексом компетенцій (мовних: лексичної, граматичної, фонетичної; мовленнєвих: в аудіюванні, читанні, говорінні, письмі, медіації / перекладі; лінгвосоціокультурної; навчально-стратегічної), рівень володіння якими залежить від набутих студентами знань, сформованих навичок та розвинених умінь, необхідних для здійснення майбутньої професійної діяльності.

Організуючи професійно орієнтоване навчання французької мови, викладач має враховувати потреби студентів у її вивченні в контексті майбутньої професійної діяльності. В процесі такого навчання, відмічає І. В. Нужа, має відобразитися майбутня професійна діяльність студента з метою формування у нього професійно значущих знань, навичок і умінь для ефективного іншомовного спілкування та взаємодії у професійних і побутових ситуаціях [11].

Нагадаємо, що в контексті нашого дослідження, йдеться про формування професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності у майбутніх вчителів / викладачів французької мови, що передбачає моделювання професійно спрямованого учіння студентів.

Відомо, що навчання у ВНЗ здійснюється у таких формах: денна, вечірня, заочна, дистанційна, екстернатна, при цьому форми навчання можуть бути поєднані [4, стаття 42].

Навчальна діяльність реалізується під час навчальних занять, самостійної роботи (виконання індивідуальних завдань), практичної підготовки, контрольних заходів. Основними видами навчальних занять є такі: лекція, лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття, консультація [4, стаття 43].

Специфіка викладання французької мови у ВНЗ передбачає планування, організацію й реалізацію викладачем навчально-пізнавального процесу з оволодіння професійно орієнтованою франкомовною комунікативною компетентністю у таких формах та видах:

- практичні заняття;
- самостійна позааудиторна робота, зокрема з використанням запропонованих викладачем електронних засобів навчання;
- виконання індивідуальних завдань під час самостійної позааудиторної роботи;
- консультації в позааудиторний час, зокрема з використанням засобів синхронної та асинхронної комунікації;
- різні форми контролю рівня сформованості у студентів професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності.

Особливим видом навчальної діяльності викладача є формування у студентів професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності в умовах заочної, дистанційної та екстернатної форм навчання.

Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного

учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [12].

Екстернатна форма навчання передбачає самостійне вивчення навчальних дисциплін, складання у ВНЗ заліків, екзаменів та проходження інших форм підсумкового контролю, передбачених навчальним планом [4, стаття 42].

Отже, організація учіння студентів за названими формами навчання потребує спеціальних знань і вмінь для здійснення викладачем французької мови навчальної діяльності, зокрема йдеться про професійно орієнтоване володіння ІКТ-компетенцією. До того ж дистанційне навчання реалізовується шляхом застосування дистанційної форми як окремої форми навчання і використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах [12].

Крім навчання (викладання), одним із основних видів діяльності, яка здійснюється у цілісному педагогічному процесі, є виховна робота [17], яка реалізується у виховній діяльності викладача. Виховна діяльність викладача французької мови, як відомо, відбувається засобами виучуваної мови.

Виховна діяльність викладача французької мови полягає в організації виховного впливу на майбутніх вчителів / викладачів засобами французької мови на практичних заняттях, в позааудиторний час у процесі керування різноманітними видами діяльності студентів з розвитку у них професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності (проектна робота, клуби за інтересами, наукові гуртки, музичні та поетичні студії тощо).

Серед складових професійно-методичної діяльності виокремлюємо **методичну діяльність**, яку, слідом за В. С. Шаган, розглядаємо як специфічний вид професійної діяльності викладача з проектування, розробки і конструювання, дослідження засобів навчання, які дозволяють регулювати діяльність навчання й учіння з окремої дисципліни чи циклу навчальних дисциплін [16, с. 11]. Методична діяльність, на думку В. С. Шаган, – це стійкі процедури планування, конструювання, вибору і використання засобів навчання, які потребують постійного вдосконалення [16, с. 12].

Отже, методична діяльність викладача французької мови передбачає підготовку засобів навчання й контролю для забезпечення навчально-виховного процесу, а саме:

- добір навчального матеріалу;
- добір / розробку вправ / ігор для формування / удосконалення / розвитку окремих компетенцій;
- методичні розробки теми чи циклу практичних занять з французької мови;
- укладання тестових завдань, контрольних та модульних контрольних робіт, екзаменаційних білетів з відповідними комплектами завдань;
- добір / розробка різноцільових засобів навчання, зокрема електронних тощо.

Принагідно зазначимо, що Н. В. Соловова доводить, що методична діяльність викладача вищої школи полягає у поєднанні кількох її видів, а саме: навчально-методичної, науково-методичної, організаційно-методичної, експертно-методичної. У нових умовах ВНЗ методична діяльність, з точки зору дослідниці, є метадіяльністю, яка поєднує функції керування всіма видами методичної діяльності, механізмом професійно-особистісного розвитку викладача, який опосередковує результат професійної підготовки студентів [14, с. 8].

Дозволимо собі не погодитися з такою позицією автора і вважаємо за доцільне керуватися поняттям "екстраметодична діяльність" викладача ВНЗ, зокрема викладача французької мови.

Беручи до уваги той факт, що "екстра-" – це префікс латинського походження, який означає надмірність, вихід за межі чогось [3], то екстраметодична діяльність викладача французької мови передбачає види роботи, які виходять за межі його методичної діяльності, а саме:

- модифікацію / розроблення типових і робочих програм з навчальних дисциплін;
- підготовку навчально-методичних комплексів навчальної дисципліни;
- підготовку методичних рекомендацій щодо вивчення відповідних навчальних тем чи дисциплін в цілому (як для студентів, так і для викладачів-початківців);

- написання навчальних посібників, підручників;
- методичну допомогу та методичне керівництво діяльністю викладачів-початківців, організацію діяльності методичних студій тощо.

Тому методичну діяльність по суті не можна розглядати як метадіяльність (мета- (грец. *μέτα*) – понад), через яку реалізується перша. Доцільно розглядати екстраметодичну діяльність як окремий вид методичної діяльності, якою можуть займатися науковці, досвідчені висококваліфіковані викладачі.

М. І. Дьяченко відмічає, що викладач вищої школи повинен поєднувати педагогічну та наукову діяльність, гармонійне поєднання яких сприяє підвищенню ефективності викладання навчальної дисципліни [2, с. 189–190]. Підтримуємо цю точку зору і вважаємо, що в професійній діяльності викладач французької мови поєднує методичну та наукову діяльність, яку конкретизуємо як **науково-дослідна діяльність з методики навчання французької мови**.

Науково-дослідна діяльність з методики навчання французької мови пов'язана із:

- самостійним ознайомленням викладача з досягненнями методики навчання іноземних мов та суміжних наук;
- підвищенням кваліфікації;
- підготовкою публікацій науково-методичного характеру;
- участю у науково-практичних конференціях;
- вивченням передового педагогічного досвіду з метою вдосконалення навчально-виховного процесу та розвитку власної методичної компетентності.

Науково-дослідна діяльність сприяє здійсненню ефективної навчальної, виховної та методичної діяльності викладача французької мови, підвищує його творчий потенціал, науковий рівень за рахунок самоосвіти.

Визначені види професійно-методичної діяльності викладача французької мови ВНЗ виступають в органічній єдності, взаємозалежності та підпорядкуванні (див. рис. 1), адже для успішної реалізації методичної, навчальної, виховної діяльності відповідно до сучасних вимог [8] викладач повинен постійно підвищувати свій науковий рівень у процесі науково-дослідної діяльності.

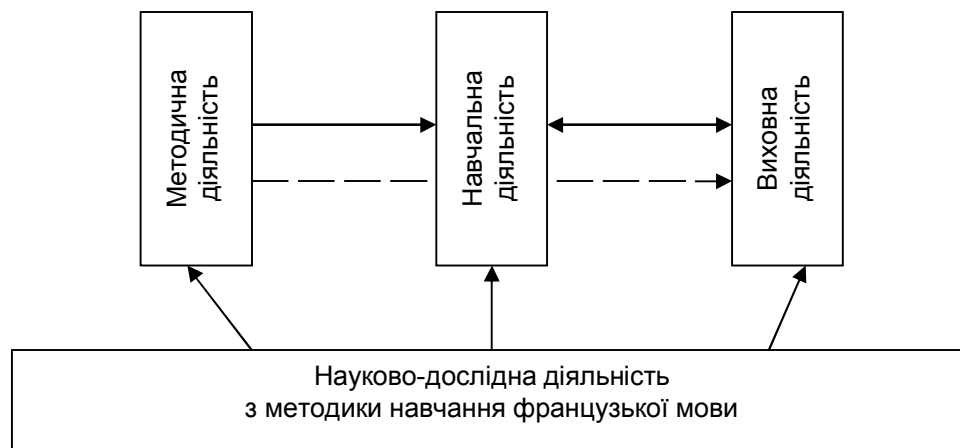

Рис. 1. Взаємозалежність видів професійно-методичної діяльності викладача французької мови

Визначені види професійно-методичної діяльності, слідом за І. О. Зимньою, трактуємо як реалізацію тієї чи іншої психолого-педагогічної функції [6, с. 270].

Майбутній викладач французької мови, який здобув освітньо-кваліфікаційний рівень "магістр", повинен бути здатним виконувати такі функції: комунікативно-навчальну, розвивальну, виховну, гностичну, конструктивно-планувальну, організаторську [10; 15, с. 4], освітню [5, с. 111–116].

З огляду на вимоги до сучасного викладача французької мови ВНЗ [8], його соціальні ролі [9], конкретизуємо типові задачі його професійно-методичної діяльності відповідно до визначених функцій (табл. 1).

Таблиця 1

**Професійно-методична діяльність майбутнього викладача
французької мови ВНЗ**

Функції	Основні завдання професійно-методичної діяльності	Соціальні ролі
Комунікативно-навчальна	Формування у студентів професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності в єдності всіх її компонентів: мовної (лексичної, граматичної, фонетичної), мовленнєвої (в аудіюванні, читанні, говорінні, письмі, медіації / перекладі), лінгвосоціокультурної, навчально-стратегічної компетенцій з використанням сучасних засобів навчання та широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення	Викладач. Консультант
Конструктивно-планувальна	Визначення цілей формування професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності з урахуванням сучасних вимог до підготовки фахівців та соціального замовлення суспільства; розробка навчальних програм; планування й організація навчально-виховного процесу з формування професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності в усіх його формах	Викладач. Вчений
Розвивальна	Розвиток інтелектуальної та емоційної сфери студентів, індивідуального стилю професійно орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності; професійно орієнтованих інтересів, здібностей; умінь самонавчання через ознайомлення з навчальними стратегіями, готовності до професійної самоосвіти, саморозвитку й самовдосконалення; здатності до цілепокладання, до самостійного вирішення професійно орієнтованих завдань	Модератор. Коуч
Виховна	Виховання студентів засобами французької мови, виховання любові до професії вчителя, здатності до професійного зростання, професійної мобільності, самонавчання й самовдосконалення впродовж життя	Вихователь
Гностична	Аналіз і прогнозування професійно орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності студентів з французької мови; саморефлексія, узагальнення й систематизація власної професійно-методичної діяльності та діяльності колег	Викладач. Вчений
Освітня	Забезпечення професійно орієнтованого учіння; ознайомлення з методами, прийомами, стратегіями оволодіння французькою мовою; створення умов для реалізації індивідуальної траєкторії учіння студентів; реалізація між-предметних зв'язків	Викладач. Модератор. Коуч
Організаторська	Організація професійно орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності студентів з французької мови на аудиторних заняттях, в самостійній позааудиторній роботі, в умовах екстернату, дистанційного та заочного навчання; організація професійно орієнтованої позааудиторної роботи студентів з французької мови; організація педагогічної практики магістрантів з французької мови; використання активних методів навчання	Менеджер. Тьютор. Коуч. Наставник

Отже, особливості професійно-методичної діяльності майбутнього викладача французької мови представлені такими її видами: навчальна діяльність; виховна діяльність; методична діяльність; науково-дослідна діяльність з

методики навчання французької мови, в межах яких реалізуються функції викладача французької мови ВНЗ та його соціальні ролі.

Перспективу дослідження вбачаємо у визначенні особливостей формування методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови вищих навчальних закладів.

Література

1. Вшивцева Е. И. Формирование научно-методической компетентности будущего учителя иностранного языка / Е. И. Вшивцева, О. Н. Игна // Вестник ТГПУ. – 2011. – № 9. – С. 199–203.
2. Дьяченко М. И. Психология высшей школы / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1978. – 320 с.
3. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка : толково-словообразовательный : св. 136000 словар. ст., ок. 250000 семант. ед. : в 2 т. / Т. Ф. Ефремова. – М. : Русский язык, 2000.
Т. 1 : А–О. – 2000. – 1280 с.
4. Закон України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>. – Назва з екрана.
5. Зеня Л. Я. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до навчання іноземних мов учнів профільної школи : монографія / Л. Я. Зеня. – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2011. – 436 с.
6. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. для вузов / И. А. Зимняя. – 2-е изд., доп., испр. и перераб. – М. : Логос, 2004. – 384 с.
7. Кирдянкина С. В. Научно-методическое сопровождение профессионального роста учителя : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Кирдянкина С. В. – Хабаровск, 2011. – 27 с.
8. Майер Н. В. Вимоги до сучасного викладача іноземних мов вищого навчального закладу / Н. В. Майер // Іноземні мови. – 2013. – № 3. – С. 19–24.
9. Майер Н. В. Соціальні ролі сучасного викладача іноземних мов вищого навчального закладу / Н. В. Майер // Materiály IX mezinárodní vědecko-praktická conference "Zprávy vědecké ideje. – Praha : Publishing House "Education and Science" s.r.o, 2013. – Díl 11. Pedagogika. – S. 6–8.
10. Методика навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах : Програма нормативної навчальної дисципліни підготовки магістрів спеціальності 8.02030302 "Мова і література"* (англійська; німецька; французька; іспанська; китайська; японська) / розробники: д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва, д-р пед. наук, проф. Н. Ф. Бориско. – К., 2013. – 8 с.
11. Нужа И. В. Иноязычная профессиональная коммуникативная компетентность как основная цель обучения профессионально ориентированному иностранному языку в вузе [Електронний ресурс] / И. В. Нужа. – Режим доступу: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-137750.html>. – Назва з екрана.
12. Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН № 466 від 25.04.13 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/. – Назва з екрана.
13. Рунгш Н. А. Формирование готовности будущих учителей иностранного языка к системно-ролевой деятельности на основе гендерного подхода : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Рунгш Н. А. – Чебоксары, 2007. – 18 с.
14. Соловова Н. В. Управление методической работой в условиях реализации инновационных методических задач : автореф. дисс. на соиск. уч. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Соловова Н. В. – Самара, 2012. – 52 с.
15. Типова програма дисципліни "Методика навчання іноземних мов і культур у вищих навчальних закладах" / С. Ю. Ніколаєва, Н. Ф. Бориско. – К., 2012. – 42 с.
16. Шаган В. С. Педагогическое сопровождение процесса развития методической компетентности преподавателя колледжа : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Шаган В. С. – Ижевск, 2010. – 24 с.
17. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.